

MICHAŁ HUCAŁ*

SZCZEGÓŁOWE LUB KOMPLEKSOWE ZASADY OCHRONY DANYCH OSOBOWYCH STOSOWANE PRZED WEJŚCIEM W ŻYCIE RODO NA PRZYKŁADZIE KOŚCIOŁA EWANGELICKO-AUGSBURSKIEGO W RP

Streszczenie

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej nr 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych (w skrócie RODO), ma znacznie większą siłę oddziaływania na Kościoły i inne związki wyznaniowe niż wcześniej obowiązująca dyrektywa 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 1995 r. w sprawie ochrony osób w związku z przetwarzaniem danych osobowych oraz swobodnego przepływu takich danych. Zgodnie z art. 91 ust. 1 RODO Kościoły i inne związki wyznaniowe, które w momencie wejścia w życie rozporządzenia – tj. 24 maja 2016 r. – stosowały szczegółowe zasady ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych, mogą je nadal stosować, jeśli zostały one dostosowane do RODO.

Porównanie polskiej wersji art. 91 RODO z jego angielskim odpowiednikiem budzi jednak poważne wątpliwości. Zamiast przymiotnika „kompleksowy”, który wydaje się być dokładniejszym tłumaczeniem słowa „comprehensive” występującego w angielskiej wersji tekstu, użyto określenia „szczegółowy”. W konsekwencji, w obowiązującym prawie państw Unii Europejskiej, dwie różne kategorie pojęciowe są używane w tym samym kontekście w zależności od języka: „szczegółowe zasady” oraz „kompleksowe zasady”. W tej sytuacji jednolite stosowanie prawa jest znacząco utrudnione.

* Dr, Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie, ul. Miodowa 21c, 00-246 Warszawa, e-mail: michal.hucal@gmail.com. ORCID 0000-0001-8446-0570.

W niniejszym opracowaniu zostały poddane analizie zasady ochrony danych osobowych przewidziane w porządku prawnym Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP. Stanowią one przykład zasad, jakie Kościoły i inne związki wyznaniowe stosowały przed wejściem w życie RODO. Uzasadnieniem wyboru KE-A jako przykładowego jest fakt, że należy on do największych Kościołów i innych związków wyznaniowych w Polsce, a ponadto stosunek państwa do niego – jak i czternastu innych – został określony odrębną ustawą.

Słowa kluczowe: ochrona danych osobowych; Kościół Ewangelicko-Augsburski; RODO; Kościoły i inne związki wyznaniowe; zasady szczegółowe; zasady kompleksowe

WSTĘP

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej nr 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych¹, ma znacznie większy wpływ na Kościoły i inne związki wyznaniowe niż wcześniej obowiązująca dyrektywa 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 1995 r. w sprawie ochrony osób w związku z przetwarzaniem danych osobowych oraz swobodnego przepływu takich danych², która była implementowana do polskiego porządku prawnego w postaci ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych³. Jednocześnie jednak na gruncie doktryny prawa ochrony danych osobowych, tak w Polsce, jak i w innych krajach UE, nie dokonał się jeszcze znaczący postęp refleksji nad prawem o ochronie danych osobowych w kontekście wspólnot religijnych⁴. Sytua-

¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej nr 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych, Dz. Urz. UE L 119 z 4 maja 2016 r., s. 1-88 (dalej: RODO).

² Dz. Urz. UE L 281, z 23 listopada 1995 r., s. 31-50.

³ Tekst jedn. Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 z późn. zm.

⁴ Ilustracją potrzeby rozwoju doktryny prawa może być np. błąd dotyczący rzekomego nieskorzystania z uprawnienia wskazanego przez art. 91 ust. 2 RODO przez inne niż

cja wymaga więc pogłębionej analizy nielicznych, ale doniosłych przepisów RODO dotyczących przetwarzania danych osobowych przez Kościoły i inne związki wyznaniowe w celach statutowych⁵.

Zgodnie z art. 91 ust. 1 RODO Kościoły i inne związki wyznaniowe, które w momencie wejścia w życie rozporządzenia (tj. 24 maja 2016 r.) stosowały szczegółowe zasady ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych, mogą je nadal stosować, jeśli zostały one dostosowane do RODO. Stosowanie tych „szczegółowych zasad” jest także warunkiem podlegania przez Kościoły i inne związki wyznaniowe nadzorowi niezależnego organu nadzorczego, np. wyznaniowego lub ekumenicznego, jeśli spełnia on warunki określone dla publicznych organów nadzoru w rozdziale VI RODO (art. 91 ust. 2 RODO). W tytule tego artykułu zasady te określa się także przymiotnikami „istniejące” i „obowiązujące”. To samo pojęcie „szczegółowych zasad” użyte jest zatem w dwóch różnych normach prawnych dotyczących związków wyznaniowych. Pierwsza z nich dotyczy możliwości ich dalszego stosowania pod warunkiem dostosowania do RODO⁶. Druga uzależnia korzystanie z przywileju wyłączenia z nadzoru publicznego od stosowania tych zasad i poddania wspólnoty religijnej nadzorowi organu niezależnego. Biorąc pod uwagę, że oprócz deklaracji zawartej w motywie 165, są to jedyne normy prawne RODO bezpośrednio odnoszące się do związków wyznaniowych, to znaczenie pojęcia „szczegółowych zasad” odgrywa kluczową rolę w określeniu praw i obowiązków związków wyznaniowych na gruncie RODO.

W niniejszym opracowaniu szczegółowej analizie jako przykładowy poddano porządek prawny Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP z uwagi na to, że należy on do największych związków wyznaniowych w Polsce, które aktywnie uczestniczyły w tworzeniu ekumenicznego stan-

Kościół Katolicki związki wyznaniowe w Polsce: Litwiński, Barta, Dörre-Kolasa 2018, 156; por. także brak informacji w tym zakresie: Dmochowska, Piotrowska 2018, 95.

⁵ Szerzej na temat zakresu przedmiotowego szczegółowych zasad ochrony Kościoła Katolickiego: Kroczek 2018, 11-14. Za błędny natomiast należy uznać pogląd P. Zająca, że art. 91 RODO w kontekście Kościołów i związków wyznaniowych nie dotyczy przetwarzania w celach religijnych, lecz w celach pozareligijnych, np. w zakresie działalności gospodarczej, kulturalnej lub charytatywnej: Zając 2018, 69; por. Hucal 2017, 189-190.

⁶ Por. na temat zakresu wymaganego dostosowania: Litwiński, Barta, Kawecki, 886; Mezglewski 2016, 50.

daru ochrony danych osobowych i dyskursie naukowym z nią związanym. Przyczyniła się do tego w dużym stopniu kultura prawna Kościoła, sprzyjająca rozwojowi prawa kościelnego, co ułatwia przedmiotową analizę⁷.

POJĘCIE „SZCZEGÓŁOWYCH ZASAD”

Samo pojęcie „zasady”, czyli – jak definiuje ją *Słownik języka polskiego PWN* – „normy postępowania”, wskazuje, że nie musi ona wynikać z przepisu stanowionego prawa wewnętrznego, a nawet z prawa zwyczajowego związku wyznaniowego. Rozstrzygnięcie takie związane jest z różnorodnością organizacyjną Kościołów i innych związków wyznaniowych, wśród których można znaleźć takie, które charakteryzują się wysokim poziomem formalizmu wewnętrznego, a tym samym rozbudowanym systemem prawa wewnętrznego (np. Kościół Katolicki), jak również unikające takich rozwiązań (np. niektóre Kościoły protestanckie, religie Dalekiego Wschodu). Zasady takie mogą zostać wytworzone na zasadzie zwyczaju bądź wynikać z instrukcji o pozaprawnym charakterze. Dopiero wymóg dostosowania ich do RODO wskazuje, że w celu stosowania od 25 maja 2018 r. muszą być uzupełnione lub zmienione przez akt prawa stanowionego w danym Kościele lub innym związku wyznaniowym. Liczba mnoga zastosowana w przepisie wskazuje, że zasad tych powinno być co najmniej dwie.

Wątpliwości wzbudza zastosowanie przymiotnika „szczegółowy”, który za *Słownikiem języka polskiego PWN* zdefiniować można jako „dokładny, zawierający wiele szczegółów”⁸. Analogicznie użyto takiego znaczenia w wersji estońskiej (*põhjalikke eeskirju*). Jednakże w zdecydowanej większości wersji językowych rozporządzenia zastosowano odpowiednik

⁷ W związku z tym, że autor opracowania pełni funkcję przewodniczącego Ewangelickiej Komisji Wspólnej Ochrony Danych Osobowych, czyli niezależnego organu nadzorczego dla obu Kościołów ewangelickich, tj. Ewangelicko-Augsburskiego w RP oraz Ewangelicko-Reformowanego w RP, zastrzec należy, że przedstawione opinie nie stanowią oficjalnego stanowiska tego organu nadzorczego.

⁸ Wątpliwości doktryny dotyczące art. 91 ust. 1 RODO są tak duże, że w niektórych komentarzach trudno znaleźć w ogóle odniesienie do pojęcia „szczegółowe zasady ochrony danych”, np. Sakowska-Baryła 2018, 633-634.

zbliżony do przymiotnika „kompleksowy”: w angielskiej wersji językowej są to *comprehensive rules*, w bułgarskiej – цялостни правила, w chorwackiej – *sveobuhvatna pravila*, w czeskiej – *komplexní pravidla*, w duńskiej – *omfattende regler*, w fińskiej – *kattavia sääntöjä*, we francuskiej – *ensemble complet de règles*, w greckiej – ολοκληρωμένους κανόνες, w irlandzkiej – *rialacha cuimsitheacha*, w litewskiej – *visapusiškas taisykles*, w łotewskiej – *vispusīgus noteikums*, w maltańskiej – *regoli komprensivi*, w niderlandzkiej – *uitgebreide regels*, w portugalskiej – *conjunto completo de normas*, w rumuńskiej – *set cuprinzător de norme*, w słowackiej – *komplexné pravidlá*, w słoweńskiej – *celovita pravila*, w węgierskiej – *átfogó szabályok* oraz we włoskiej – *corpus completi di norme*. W pozostałych wersjach językowych znajdujemy jeszcze inne warianty, np. w hiszpańskiej (*un conjunto de normas*) nie używa się żadnego przymiotnika określającego charakter zasad, ale wskazuje, że ma być to „zbiór zasad”, a w szwedzkiej są to „zasady ogólne” (*övergripande bestämmelser*). Wersję niemiecką natomiast można tłumaczyć na język polski zarówno jako zasady „kompleksowe”, jak również jako „szczegółowe” (*umfassende Regeln*), co potwierdza spór na gruncie doktryny prawa niemieckiego.

W związku z zasadą równorzędności wersji językowych, tj. braku jednej autentycznej wersji, należy uznać, że na terenie Rzeczypospolitej Polskiej stosowana powinna być wersja polska, której brzmienie nie pozostawia wątpliwości, co do zakresu, bo „szczegółowy” nie jest synonimem słowa „kompleksowy”. Ewentualne rozstrzygnięcie przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej może ostatecznie inaczej zrekonstruować treść normy w tym zakresie. Porównując wersję polską z niemal wszystkimi pozostałymi, trudno mieć wątpliwości, że jest to wersja błędna, więc należy rozważyć także zastosowanie odmiennego tłumaczenia. O ile polskie znaczenie słowa „kompleksowy” wskazuje przede wszystkim na obejmowanie całości zagadnień, to w świetle zakresu pojęć stosowanych w prawie wszystkich językach państw członkowskich UE należałoby przymiotnik „kompleksowy” rozumieć bardziej jako „obszerny”, „wszechstronny” czy „znaczący”, co implikuje rozbudowany i wieloaspektowy charakter tych zasad, ale niekoniecznie muszą być one wyczerpujące.

W obecnej sytuacji prawnej państw Unii Europejskiej mamy zatem do czynienia z głęboko zróżnicowanym podejściem. W przypadku „szczegółowych zasad” wystarczające jest stosowanie jakichkolwiek co najmniej

dwóch zasad o odpowiednim poziomie granulacji dyspozycji normy prawnej, podczas gdy „kompleksowe zasady” muszą tworzyć spójny system norm pozwalających na całościowe pokrycie potrzebnej ochrony danych osobowych. Zauważalne jest to tak w doktrynie polskiej, jak i zagranicznej. W polskiej doktrynie za pierwszym z poglądów – z uwagi na literalne brzmienie wersji polskiej art. 91 ust. 1 RODO – opowiada się B. Łukańko⁹ oraz P. Fajgielski¹⁰, a za drugim N. Zawadzka¹¹, deklarująca dodatkowo, ale bez pogłębionej analizy, że żaden z polskich związków wyznaniowych nie spełniał takiego warunku przed 2016 r. Autor niniejszego opracowania podziela na gruncie polskiego brzmienia opinię wyrażoną przez pierwszą grupę badaczy, ale zauważa jednocześnie, że takie brzmienie może zostać zakwestionowane pod względem jego prawidłowości.

ZASTOSOWANIE POJĘCIA „SZCZEGÓŁOWYCH ZASAD”

Ukształtowane przez art. 91 normy prawne używają pojęcia „szczegółowych zasad” w nieco odmienny sposób. W pierwszym przypadku, tj. ust. 1, służą do określenia zakresu podmiotowego stosowania przepisu, czyli odnoszą go do wspólnot religijnych, które w dniu 24 maja 2016 r. stosowały szczegółowe zasady ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem. W ich przypadku RODO wymaga dostosowania takich zasad do jego treści. W doktrynie pojawiają się istotne głosy za uznaniem, że przepis oznacza także, że podmioty, które nie stosowały takich szczegółowych zasad, nie mogą wprowadzić takich zasad po wejściu w życie RODO¹².

Treść przepisu wyraźnie wskazuje, że zasady muszą być „stosowane”, a zatem nie spełnia tego warunku jedynie wprowadzenie zasad do porządku prawnego bez ich stosowania przez Kościół lub inny związek wyznaniowy. Nie oznacza to jednak, że zachowana musi być pełna zgod-

⁹ Łukańko 2019, 118.

¹⁰ Fajgielski 2018, 692.

¹¹ Bielak-Jomaa, Lubasz 2018, 1114-1115.

¹² Istnieje także pogląd, że po tej dacie związek wyznaniowy nie miał też prawa dostosowania swoich zasad: Mazurkiewicz 2016, 30.

ność funkcjonowania Kościoła lub innego związku wyznaniowego z tymi zasadami w przeszłości, co jest oczywiste w kontekście potrzeby powoływania organów nadzoru nad poprawnością ich stosowania w związku z RODO. Przez „stosowanie” rozumieć należy postępowanie w zgodzie z treścią tych zasad, w tym niepodjęcie czynności z nimi sprzecznych, a podejmowanie czynności przez nie wymaganych przez Kościół lub związek wyznaniowy jako całość, przez jego wyznaniowe osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej.

Pojawiające się publicznie oczekiwanie¹³, że organ administracji publicznej *in abstracto* dokona kontroli spełniania warunku stosowania w przeszłości szczegółowych zasad ochrony jest wątpliwe tak z perspektywy zarzutu nieuprawnionej ingerencji w autonomię związku wyznaniowego, jak również biorąc pod uwagę praktyczną niemożność wykonania takiego zadania przez administrację publiczną bez dużego zaangażowania Kościoła lub innego związku wyznaniowego, do którego nie jest on zobowiązany obecnymi przepisami prawa. Pierwsza z wątpliwości jest związana z tym, że badanie takie wymagałoby od organu administracji publicznej określenia, co uważa za relewantne z prawa wewnętrznego i doktryny teologicznej danego Kościoła lub innego związku wyznaniowego. Ugruntowane orzecznictwo TK oraz NSA wskazuje na bezpodstawność takiej ingerencji w autonomię i niezależność¹⁴. Podobnie ETPCz wyraźnie i wielokrotnie wyrokował w podobnych sprawach¹⁵. Drugi z argumentów związany jest z faktem, że nigdy w przeszłości organy publiczne nie dokonywały kompleksowych kontroli stosowania zasad ochrony (poprzednia ustawa skutecznie to uniemożliwiła¹⁶), a zatem musiałyby dokonać takiej kontroli *ex post* w sytuacji, gdy Kościoły i inne związki wyznaniowe nie miały obowiązku zapewnienia dokumentacji umożliwiającej określenie faktu ich stosowania, nawet jeśli przyjęły stanowione akty prawa wewnętrznego

¹³ Por. pismo Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Cyfryzacji z dnia 29 marca 2019 r., https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Wystapienie%20do%20Ministra%20Cyfryzacji_0.pdf [dostęp: 22.08.2019].

¹⁴ Wyrok TK z dnia 2 grudnia 2009 r., U 10/07, OTK-A z 2009 r. Nr 11, poz. 163; postanowienie NSA z dnia 21 maja 2018 r., I OPS 6/17, <http://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/C7E540AFDB> [dostęp: 20.05.2019].

¹⁵ Por. Hucał 2012, 151-167.

¹⁶ Por. Sobczyk 2010, 155-157; Walencik 2013, 8-23.

w tym zakresie. Co więcej, nawet hipotetyczny fakt wykrycia wielokrotnego niestosowania się jakiegś z jednostek organizacyjnych Kościoła lub innego związku wyznaniowego nie oznacza, że zasady takie nie są stosowane w Kościele lub innym związku wyznaniowym.

Przepis ten czyni zatem z tego warunku element deklaracyjny niepodlegający kontroli *in abstracto*, co należy uznać za istotny błąd legislacyjny. Niemniej biorąc pod uwagę wątpliwości co do zgodności takiego przepisu z tak pierwotnym prawem unijnym, jak i polskim, należy w zakresie ochrony danych osobowych raczej koncentrować się na zagadnieniu, czy aktualnie Kościół lub inny związek wyznaniowy dostosował swoje zasady ochrony do RODO i czy je stosuje. Dostosowanie szczegółowych zasad do RODO stanowi bowiem dyspozycję normy prawnej, kluczową dla całego wyznaniowego modelu ochrony danych. Z tego powodu uznanie, że hipoteza tej normy prawnej oznacza wykluczenie ze stosowania całego art. 91 związków wyznaniowych, które przed wejściem w życie RODO, nie stosowały szczegółowych zasad ochrony danych, wydaje się niezgodna z wykładnią celowościową. Co więcej, prowadziłyby to do różnicowania praw wspólnot religijnych niezajdującego żadnego istotnego uzasadnienia, co stanowi naruszenie zasady równości wobec prawa i dyskryminację zakazaną przez art. 20 i 21 Karty Praw Podstawowych¹⁷, zakazu dyskryminacji w związku wolnością sumienia i wyznania określonym w art. 14 w związku z art. 9 EKPCz¹⁸ oraz zasady równouprawnienia Kościołów i innych związków wyznaniowych i równego traktowania zgodnie z art. 25 ust. 1 i art. 32 Konstytucji RP¹⁹. Historyczny fakt wprowadzania, bądź nie, zasad niewymaganych ówczesnie przez prawo nie ma żadnego znaczenia dla ochrony danych osobowych obecnie. Tym bardziej nie znajduje uzasadnienia wykluczenie zupełnie nowych związków wyznaniowych, które przecież nie mogły posiadać regulacji w czasie, gdy nie istniały. Podobne różnicowanie było wielokrotnie uznawane przez ETPCz za niezgodne

¹⁷ Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej, Dz. Urz. UE C 326, z 26 października 2012 r., s. 391-407.

¹⁸ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r., Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 (dalej: EKPCz).

¹⁹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.

z EKPCz²⁰. W świetle art. 17 TFUE²¹ można zaryzykować wykładnię, że ograniczenie czasowe, o którym mowa w art. 91 ust. 1 RODO, jedynie potwierdzałoby uprawnienie Kościołów i innych związków wyznaniowych, które posiadały w przeszłości takie zasady i nie jest normą ograniczającą inne wspólnoty religijne. Te ostatnie opierałyby swoje umocowanie do wprowadzenia takich szczegółowych zasad ochrony danych osobowych bezpośrednio na art. 17 TFUE, który przytacza motyw 165 rozporządzenia, w związku z art. 91 ust. 1 oraz zasadą równości wynikającą z art. 20 Karty Praw Podstawowych UE²².

Przedstawioną wykładnię dotyczącą powszechnej dostępności rozwiązań odrębnych dla związków wyznaniowych, wspierać może także wykładnia gramatyczna art. 91 ust. 2, czyli druga z omawianych norm prawnych używająca pojęcia „szczegółowych zasad”²³. W tym przepisie pojęcie to jest użyte dla ukształtowania przesłanki poddania związku wyznaniowego nadzorowi niezależnego organu nadzoru, będącego odrębnym od publicznego organu lub organów nadzoru, o których mowa w art. 51 RODO. W tym przypadku wymóg stosowania tych zasad został dookreślony. Zasady powinny być stosowane zgodnie z art. 91 ust. 1 RODO, czyli po ich dostosowaniu do RODO. Zgodnie ze *Słownikiem języka polskiego PWN* dostosowywać to „zmienić coś tak, by pasowało do czegoś”. Kluczowym jest stwierdzenie, jaki oznacza to stopień podobieństwa norm RODO i zasad szczegółowych. Możliwe w tym względzie są trzy podejścia:

- 1) implementacja proporcjonalnie do celu i chronionych wartości (ochrona danych v. ochrona przekonań religijnych), czyli możliwość niezgodności z RODO, gdy w sposób nieproporcjonalny naruszałoby ono przekonania religijne chronione poprzez autonomię i niezależność związku wyznaniowego;

²⁰ Hucal 2012, 192-200.

²¹ Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersje skonsolidowane), Dz. Urz. UE C 326, z 26 października 2012 r., s. 47-390.

²² Por. „Preambuła”, w: *Akt prawa wewnętrznego dotyczącego szczegółowych zasad przetwarzania i ochrony danych osobowych w Kościele Zielonoświątkowym w Rzeczypospolitej Polskiej*, <http://kz.pl/kzw/wp-content/uploads/2018/05/1.-Regulaminu-Zwiazku-Wyznaniowego-dotyczacego-Ochrony-Danych-sent.pdf> [dostęp: 25.05.2019].

²³ Hucal 2019, 55.

- 2) niesprzeczność z RODO, czyli stosowanie jedynie takiego samego lub wyższego standardu ochrony bądź regulowanie autonomiczne tylko takiego zakresu, jaki został pozostawiony uznaniu państw członkowskich;
- 3) identyczność zasad szczegółowych i norm określonych przez RODO.

Potoczne znaczenie „dostosowania” nie ogranicza się do identyczności. Podobnie odpowiednie wyrażenia użyte w innych wersjach językowych rozporządzenia. W wersji angielskiej użyto wyrażenia *to be brought into line with*, co wg „Cambridge Dictionary” oznaczać może zapewnienie takiego samego lub podobnego standardu²⁴. Analogicznie rozumieć należy wersje np. niemiecką (*in Einklang gebracht werden*), ale wersja francuska (*les mettre en conformité*) i wersja hiszpańska (*sean conformes*) kładą akcent na zgodność, choć to także nie oznacza wyłącznie identyczności. Z tej perspektywy wydaje się, że każda z trzech przedstawionych opcji jest dopuszczalna, przy czym pierwsza wymaga dużego profesjonalizmu ze strony związku wyznaniowego i uchybienia w tym zakresie mogą narazić go na istotne niespełnienie warunku dostosowania zasad szczegółowych do RODO. W prawie wewnętrznym polskich związków wyznaniowych zauważalne jest przede wszystkim trzymanie się dosłownie norm określonych przez RODO, które stanowią nawet 80% wszystkich przepisów materialnych dotyczących ochrony danych²⁵. Niemniej w niektórych przypadkach odstąpiono od zasady identyczności, gdy zapewniono wyższy poziom ochrony (np. ograniczenia profilowania) lub ograniczono prawa osób, których dane dotyczą, w celu ochrony przekonań religijnych (np. dotyczących sakramentów i obrzędów religijnych)²⁶.

²⁴ „Bring someone/something into line (with someone/something) = to force someone or something to be similar or of the same standard as someone or something else”, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/bring-someone-something-into-line-with-someone-something> [dostęp: 05.08.2019].

²⁵ Por. Walencik 2019, 15-48; Filak 2019, 117-143.

²⁶ Por. Łukańko 2019, 186-187.

OCHRONA DANYCH OSOBOWYCH W KOŚCIELE
EWANGELICKO-AUGSBURSKIM W RP PRZED WEJŚCIEM W ŻYCIE RODO

Kościół Ewangelicko-Augsburski w RP jest jednym ze związków wyznaniowych, do którego stosunek państwa jest określony odrębną ustawą²⁷, a jego prawo wewnętrzne przez prawie dwa wieki było określane przez władze państwowe²⁸. Zarówno czynniki te, jak i zakorzenienie historyczne w synodalnym modelu zarządzania sprawami Kościoła wpłynęły na stworzenie dość rozbudowanego systemu prawa w porównaniu do innych Kościołów protestanckich²⁹. W związku z tym przepisy dotyczące przetwarzania danych, bezpośrednio lub pośrednio, zawarte były na dzień wejścia w życie RODO w różnych aktach prawnych: od Zasadniczego Prawa Wewnętrznego³⁰ (aktu o charakterze konstytucyjnym, do 1991 r. zatwierdzonego przez władze państwowe) przez regulaminy poszczególnych rodzajów kościelnych osób prawnych (parafie, diecezje)³¹ po Pragmatykę Służbową³², określającą czynności kościelne, prawa i obowiązki członków Kościoła, w tym duchownych. Szczególną rolę odgrywał przy tym rozdział IV Pragmatyki Służbowej pt. „Obowiązki duchownego w zakresie administracji”.

²⁷ Ustawa z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. z 1994 r. Nr 73, poz. 323.

²⁸ Omawiane przepisy prawa wewnętrznego Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP pochodzą ze zbioru: Marcin Hintz, Michał Hucal (red.). 2018. *Ewangelickie Prawo Kościelne 1918-2019. Zbiór tekstów prawnych Kościołów ewangelickich w Polsce*. Warszawa: Wydawnictwo ChAT lub powoływane są na podstawie www.bik.luteranie.pl [dostęp: 22.08.2019].

²⁹ Aspekty historyczne przetwarzania danych w polskim luteranizmie dostępne są w publikacji: Hucal 2018a, 75-77.

³⁰ Zasadnicze Prawo Wewnętrzne Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 26 października 1996 r. z późn. zm., dalej: ZPW.

³¹ Regulamin Zwierzchnich Władz Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 26 października 1996 r. z późn. zm., dalej: RZWK; Regulamin Diecezjalny Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 18 lutego 2000 r. z późn. zm., dalej: RegDiec; Regulamin Parafialny Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 18 lutego 2000 roku z późn. zm., dalej: RegParaf.

³² Pragmatyka Służbowa Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 listopada 1998 r. z późn. zm., dalej: PragSłużb.

Przetwarzanie danych osobowych w Kościele Ewangelicko-Augsburskim następuje w związku z udzielaniem sakramentów lub obrzędami religijnymi bądź obowiązkami wynikającymi z przepisów państwowych³³, ale także stanowi część wielowiekowych zwyczajów, później także kodyfikowanych, związanych z prowadzeniem spisu wyborców oraz wnoszonych składek kościelnych³⁴. Znajduje to swoje odzwierciedlenie w przepisach kościelnych, z których można wywieść następujące zasady ochrony danych, szczególnie dotyczące danych w rejestrach kościelnych³⁵:

- 1) zasada legalizmu;
- 2) zasady dokładności, poprawności i czytelności danych;
- 3) zasady poufności, staranności i bezpieczeństwa przechowywania danych;
- 4) zasada podwójnej kontroli prawidłowości przetwarzania przez niezależne organy wewnętrzne i władzę przełożoną;
- 5) zasada koncentracji danych osobowych w formie ksiąg parafialnych;
- 6) zasada odpowiedzialności indywidualnej proboszcza;
- 7) zasada szczególnej ochrony rejestrów wyborczych.

1. ZASADA LEGALIZMU

Przetwarzanie danych osobowych, szczególnie innych niż dotyczące spraw kadrowych Kościoła lub jego szczególnych form działalności (np. domy opieki, wydawnictwa), przebiega przede wszystkim na poziomie parafii i diecezji Kościoła, przy czym przetwarzanie danych przez te ostatnie ma charakter ograniczony i wtórny w stosunku do zbiorów danych parafialnych. Dane w tym zakresie przetwarzane były w danej parafii, gdy zachodziła jedna z poniższych przesłanek:

- a) przyjęcie Chrztu Świętego przez daną osobę na podstawie woli rodziców lub tej osoby po uzyskaniu pełnoletności³⁶;

³³ Na przykład w celu zapewnienia nadzoru pedagogicznego nad lekcjami religii na podstawie § 52 ust. 3 PragSłużb prowadzi się listę wizytatorów nauczania kościelnego, przekazywaną do wiadomości odpowiednim organom.

³⁴ Por. § 6 ust. 1 lit. a RegParaf.

³⁵ § 2 ust. 5 oraz § 9 ust. 1 RegParaf; § 6 ust. 6 PragSłużb; § 159 PragSłużb.

³⁶ § 23 ust. 1 ZPW.

- b) zmiana stałego miejsca zamieszkania członka innej parafii ewangelicko-augsburskiej w ten sposób, że przenosi się na teren nowej parafii³⁷;
- c) wstąpienie do Kościoła na terenie danej parafii jako członek innego Kościoła pozostającego w komunii z Kościołem Ewangelicko-Augsburskim bądź przyjęcie w wyniku konwersji z innego wyznania chrześcijańskiego (§ 23 ust. 3 ZPW);
- d) wykonanie umowy lub podejmowanie czynności na podstawie wniosku osoby, której dane dotyczą, np. w związku ze sprawami cmentarnymi lub pomocą diakonijną.

Przetwarzanie ustawało – poza przechowywaniem danych w celu archiwizacji lub w przypadkach, gdy wymagane było to w celach nadzorczych, kontrolnych lub wykonania czynności na wniosek osoby, której dane dotyczyły, bądź osób trzecich, np. wydanie odpisów – w przypadku:

- a) wystąpienia z Kościoła z jakiegokolwiek przyczyny (nie odróżnia się tzw. apostazji od zmiany przynależności kościelnej), przy czym zwyczajowo forma wystąpienia była dowolna, o ile była jasna i dokonana w sposób umożliwiający jej przechowywanie;
- b) zmiany miejsca zamieszkania na stałe poza Polskę lub poza zakres działalności duszpasterskiej placówek zagranicznych Kościoła.

Warto zauważyć, że – choć wystąpienia następowały w oparciu o zwyczaj³⁸, a nie procedurę stanowiącą przez Synod – Kościół nie odnotował żadnej skargi do GIODO, sądów administracyjnych lub sądów powszechnych w tym zakresie³⁹.

Zakres przetwarzanych danych wynikał natomiast z:

- a) aktów liturgicznych, w których uczestniczyła w sposób ważny osoba, której dane dotyczą (Chrzest Święty, konfirmacja, ślub kościelny, posługa chorym, pogrzeb kościelny);
- b) korzystania z katechezy dzieci lub dorosłych bądź innych grup parafialnych (np. wycieczki parafialne);

³⁷ § 23 ust. 2 ZPW; § 2 ust. 3 RegParaf.

³⁸ Por. Cebula 2017, 1145-1146.

³⁹ Hucal 2018b, 5-24. W ramach dostosowania prawa kościelnego do RODO nastąpiło także uregulowanie kwestii wstępowania i występowania w Pragmatyce Służbowej Kościoła.

- c) korzystania ze wsparcia charytatywnego parafii;
- d) prowadzenia spisu parafian posiadających czynne prawo wyborcze i czynności związanych z procedurą wyborczą (§§ 28 i 34 pkt 10 ZPW; § 9 ust. 1 RegParaf), w tym na podstawie zgody kandydatów⁴⁰;
- e) rejestracji opłacanych składek kościelnych i składanych darowizn;
- f) wydawanych zaświadczeń, opinii i odpisów na wnioski uprawnionych osób lub z mocy prawa;
- g) danych kontaktowych, np. teleadresowych, poczty elektronicznej;
- h) dyspozycji osoby, której dane dotyczą, związanych z prenumeratami czasopism kościelnych.

Parafie nie były uprawnione do gromadzenia innych danych niż wynikające z czynności podejmowanych przez osoby, których dane dotyczyły, jak również zbierania ich od osób trzecich, o ile nie wynikało to wprost z przepisów kościelnych (np. duszpasterstwa środowiskowe). Dane dotyczące stanu zdrowia mogły być przetwarzane tylko w przypadku rozpatrywania wniosku o pomoc z tym związaną bądź przy jej udzielaniu (diakonia), a dotyczące dochodów lub posiadanego majątku tylko, gdy na ich podstawie osoba, której dane dotyczą, wnioskuje o zwolnienie ze składek kościelnych lub pomoc materialną. Dane dotyczące zmiany stanu cywilnego (np. rozwodu) były przetwarzane w związku z występowaniem przez daną osobę o odpowiednią dyspensę.

2. ZASADY DOKŁADNOŚCI, POPRAWNOŚCI I CZYTELNOŚCI DANYCH

Obowiązek dbałości o poprawność danych został wyrażony w § 160 Pragmatyki Służbowej. Zgodnie z tym przepisem wszelkie zapisy w księgach parafialnych, czyli wprowadzenie danych, ich zmiana, uzupełnienie oraz usunięcie, należy prowadzić ze szczególną dokładnością, poprawnie i czytelnie. Szczególna dokładność oznacza wykonywanie tych czynności ze ponadprzeciętną starannością i odpowiednim stopniem szczegółowości, co pociąga za sobą uprawnienie dla osoby, której dane dotyczą, do uzupełnienia danych. Poprawność to wymóg zgodności tak z przepisami prawa, jak i z rzeczywistym przebiegiem lub stanem rzeczy, co implikuje prawo

⁴⁰ § 8 ust. 5 RegDiec; § 24 ust. 2 RegParaf.

osoby, której dane dotyczą, do poprawienia swoich danych, jak również usunięcia danych, które przetwarzane były niezgodnie z przepisami prawa. Celem zasady czytelności prowadzenia ksiąg parafialnych było zapewnienie zrozumiałości danych, ale także umożliwienie określenia, kto i kiedy dokonał odpowiedniego zapisu. Zgodnie z § 165 PragSłużb wszelkie poprawki w księgach metrykalnych należało dokonywać przez skreślenie błędnego zapisu i naniesienie wpisu poprawnego z odpowiednią adnotacją, datą i podpisem duchownego. Równie ważnym jest obowiązek stosowania wzorów ksiąg i druków ustalonych przez Konsystorz w celu zapewnienia tych przymiotów tak samym księgom, jak i wypisom⁴¹, jak również zasada wiernego odwzorowania w odpisach akt metrykalnych danych zawartych w księdze metrykalnej⁴².

Źródłem danych były przede wszystkim oświadczenia osoby, której dane dotyczą, oraz dokumenty urzędowe: państwowe (np. w przypadku rejestracji aktu Chrztu Świętego – skrócony odpis aktu urodzenia⁴³, przy postępowaniu przygotowawczym do aktu zawarcia małżeństwa – dokumentów u.s.c. stwierdzających zdolność prawną do zawarcia małżeństwa⁴⁴) i kościelne (np. w przypadku kandydata na rodzica chrzestnego spoza danej parafii – zaświadczenie o prawie do bycia chrzestnym⁴⁵, przy postępowaniu przygotowawczym do aktu zawarcia małżeństwa – świadectwa Chrztu Świętego z adnotacją o konfirmacji i stanie cywilnym⁴⁶).

Dodatkowo szczególną uwagę prawo kościelne zwracało na poprawność danych w związku z procedurami wyborczymi, tak z uwagi na potrzebę dbałości o poprawność wyboru władz parafialnych i diecezjalnych (a tym samym pośrednio krajowych), jak również ze względu na to, że czynne i bierne prawo wyborcze są najważniejszymi pozasakramentalnymi uprawnieniami członków Kościoła, determinującymi tym samym także prawo do uczestnictwa w zgromadzeniu parafialnym⁴⁷. Kluczowe obowiązki w tym zakresie ciążyły na właściwej miejscowo radzie parafialnej

⁴¹ Por. względem kartoteki parafialnej: § 162 PragSłużb.

⁴² § 169 PragSłużb.

⁴³ § 70 ust. 2 PragSłużb.

⁴⁴ § 116 lit. b PragSłużb.

⁴⁵ § 74 lit. g PragSłużb.

⁴⁶ § 116 lit. a PragSłużb.

⁴⁷ § 8 ust. 1-2 oraz § 11 RegParaf.

z uwagi na to, że członków władz parafialnych oraz delegatów świeckich do Synodów Diecezjalnych wybierają zgromadzenia parafialne dla każdej z parafii odrębnie. Precyzyjnie określone obowiązki dotyczą nie tylko osób posiadających czynne prawo wyborcze, ale także kandydatów. W związku z tym rada parafialna weryfikowała, uzupełniała i układała listę kandydatów, którzy wyrazili zgodę na kandydowanie, a ewentualne odwołania rozstrzygała właściwa rada diecezjalna przed wyborami⁴⁸. W zakresie wpisu bądź jego braku na listę wyborców lub kandydatów każdej osobie przysługiwało prawo do złożenia sprzeciwu lub skargi, a następnie wynik jej rozpatrzenia podlegał nadzorowi władzy przełożonej⁴⁹.

Kontrola nad poprawnością przetwarzania danych wzmacniana była poprzez uprawnienie przysługujące osobie, której dane dotyczą, do otrzymania odpisów akt metrykalnych. Wydanie jej mogło być warunkowane próbą przeprowadzenia rozmowy duszpasterskiej, ale w przypadku odmowy ze strony takiej osoby metryka i tak musiała zostać jej wydana⁵⁰. Prawo do otrzymania informacji na temat przetwarzania było także realizowane w ramach procedur wyborczych (lista wyborców i lista kandydatów)⁵¹, jak również w ramach postępowania dyscyplinarnego⁵².

3. ZASADA STARANNOŚCI I BEZPIECZEŃSTWA PRZECHOWYWANIA DANYCH

Zgodnie z § 177 PragSłużb dokumenty parafialne, w tym zbiory danych, powinny być usystematyzowane i archiwizowane według grup tematycznych i przechowywane ze szczególną starannością, czyli z zachowaniem ponadprzeciętnych środków ostrożności. W związku z tym wymogiem dokumenty parafialne musiały być przechowywane w pomieszczeniach zamkniętych z wykorzystaniem urządzeń uniemożliwiających łatwy dostęp osób trzecich oraz zapewniających ochronę przed zniszczeniem w wyniku zalania lub pożaru. Dla bezpieczeństwa zbiorów danych, w przypadku zmiany miejsca zamieszkania członka parafii w ten sposób, że zmieniał on

⁴⁸ § 8 ust. 6 RegDiec; § 21 lit. g, j RegParaf.

⁴⁹ § 25 RegParaf.

⁵⁰ § 169 PragSłużb.

⁵¹ § 2 ust. 5 w związku z § 21a RegParaf.

⁵² § 15 ust. 1 Przepisów Dyscyplinarnych Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 października 2010 r.

przynależność parafialną, oryginalna kartoteka pozostawała w pierwotnej parafii, a do nowej przekazywano jedynie jej odpis⁵³.

Dla prawodawcy kościelnego tradycyjnie ważne było zabezpieczenie informacji na możliwie najdłuższy okres, szczególnie dotyczącej udzielonych sakramentów oraz przebiegu służby duchownych. O ile dokumentacja finansowa przechowywana miała być przez okres wymagany przepisami powszechnie obowiązującymi, a nie krócej niż przez pięć lat, to wszelka pozostała – wieczyście⁵⁴.

4. ZASADA POUFNOŚCI A PUBLICZNY CHARAKTER AKTÓW RELIGIJNYCH

Chrześcijaństwo należy do religii o charakterze misyjnym, w której publiczne wyznawanie wiary jest obowiązkiem religijnym. Z tego też powodu w Kościele Ewangelicko-Augsburskim szereg aktów religijnych ma charakter publiczny, co wiąże się z ich publicznym ogłoszeniem. Należą do nich m.in. Chrzest Święty, konfirmacja, ordynacja duchownego oraz ślub kościelny. Prawo kościelne uznało Chrzest Święty za uroczystość publiczną⁵⁵, a w przypadku aktu małżeństwa szczegółowo określiło obowiązki ogłoszenia jego zamiaru (zapowiedzi). Zgodnie z § 117 PragSłużb zapowiedzi ogłaszane były co najmniej jednokrotnie w kościołach parafialnych lub filialnych obojga narzeczonych oraz na tablicach informacyjnych. Przepis wskazywał także na zakres upublicznianych danych, tj. imiona i nazwiska nupturientów i ich rodziców, datę i miejsce urodzenia lub wiek, miasto zamieszkania, stan cywilny, zawód i wyznanie⁵⁶.

Jednocześnie prawo kościelne w pozostałych przypadkach dopuszczało udostępnianie danych członków Kościoła innym jego jednostkom organizacyjnym lub podmiotom zewnętrznym jedynie w przypadku wymogu prawnego lub wniosku osoby, której dane dotyczą. Prawo kościelne wskazuje jako takie np. sprawy rejestracji kościelnej zawarcia związku

⁵³ § 163 PragSłużb.

⁵⁴ § 159 ust. 3 PragSłużb.

⁵⁵ Por. *a contrario* § 78 PragSłużb.

⁵⁶ § 118 PragSłużb.

małżeńskiego w parafiach obydwójga nupturientów⁵⁷, czy powiadamanie u.s.c. o złożeniu oświadczenia woli⁵⁸.

Tradycyjnie szczególną ochroną prawa kościelnego cieszyły się dane pozyskane w trakcie spowiedzi lub rozmowy duszpasterskiej. Zgodnie z § 105 PragSłużb duchowni są zobowiązani do zachowania tajemnicy spowiedzi i tajemnicy rozmów duszpasterskich pod rygorem utraty urzędu. Do zachowania tajemnicy spowiedzi oraz tajemnicy rozmów duszpasterskich zobowiązany był także penitent i osoba poszukująca porady duszpasterskiej⁵⁹.

5. ZASADA PODWÓJNEJ KONTROLI PRAWIDŁOWOŚCI PRZETWARZANIA

Kościół Ewangelicko-Augsburski od zarania jego funkcjonowania na terenie Rzeczypospolitej Polskiej (tj. od XVI wieku) cechuje specyficzny system kontroli funkcjonowania jego działalności oparty na osobach niebędących duchownymi, które z racji wyboru przez lokalny zбір lub synod bądź na podstawie prawa patronatu, miały prawo oceny prawidłowości jego funkcjonowania. Współcześnie zachowany został system kontroli oparty na funkcjonowaniu komisji rewizyjnych szczebla parafialnego, diecezjalnego i ogólnokościelnej Synodalnej Komisji Rewizyjnej.

Na poziomie parafialnym kluczową rolę odgrywa parafialna komisja rewizyjna, powoływana w składzie od 3 do 5 członków w bezpośrednich wyborach przez zgromadzenie parafialne⁶⁰. Do właściwości parafialnej komisji rewizyjnej należy w szczególności kontrola, co najmniej raz do roku, działalności kancelarii parafialnej, w tym przetwarzanych w związku z tym danych osobowych, ocenianie działalności rady parafialnej i zgłaszanie na zgromadzeniu parafialnym wniosku w sprawie udzielenia jej absolutionum, zgłaszanie wniosków z wyników kontroli władzom parafialnym, jak również przekazywanie wniosków pokontrolnych radzie diecezjalnej, w wypadku, gdy władze parafialne pozostawiają je bez uwzględnienia i wyjaśnienia dłużej niż przez dwa miesiące – dotyczy to także uchybień

⁵⁷ § 128 PragSłużb.

⁵⁸ § 129 PragSłużb.

⁵⁹ § 106 PragSłużb; szerzej: Hintz, Hucał 2008, 256-259.

⁶⁰ § 40 RegParaf.

dotyczących ochrony danych osobowych⁶¹. Nadzór nad działalnością parafialnej komisji rewizyjnej sprawuje rada diecezjalna⁶². Działalność diecezjalnej komisji rewizyjnej, w tym dotyczącą danych osobowych, podlegała kontroli diecezjalnej komisji rewizyjnej wybieranej w składzie trzyosobowym przez synod diecezjalny⁶³. Do właściwości diecezjalnej komisji rewizyjnej należała kontrola, dokonywana przynajmniej raz w roku, działalności kancelarii diecezjalnej, zgłaszanie na sesji synodu diecezjalnego wniosku w sprawie udzielenia absolutorium radzie diecezjalnej, a także zgłaszanie wniosków z wyników kontroli władzom diecezjalnym oraz – w uzasadnionych wypadkach – zwierzchnim władzom Kościoła⁶⁴. Członków Synodalnej Komisji Rewizyjnej, funkcjonującej dla całości Kościoła i będącej organem kontrolnym Zwierzchnich Władz Kościoła, wybiera Synod Kościoła w liczbie od trzech do pięciu członków oraz dwóch zastępców. W skład Synodalnej Komisji Rewizyjnej nie mogą zostać wybrani członkowie Konsystorza i Rady Synodalnej⁶⁵. Do właściwości Synodalnej Komisji Rewizyjnej należy m.in. zgłaszanie na sesji Synodu Kościoła wniosku w sprawie udzielenia Konsystorzowi absolutorium, sprawującego istotną rolę nadzorczą jako władza przełożona nad przetwarzaniem danych osobowych przez parafie i diecezje⁶⁶.

Dodatkowo czynności nadzoru w zakresie ochrony danych sprawowane były przed wejściem RODO przez właściwego miejscowo biskupa diecezjalnego i, dla całego kraju, przez Konsystorz Kościoła w Warszawie. Zgodnie z § 53 pkt 4, 5 i 9 ZPW do właściwości biskupa diecezjalnego należy sprawowanie nadzoru nad duchownymi diecezji (z prawem żądania od nich wyjaśnień)⁶⁷, odbywanie wizytacji w parafiach, dokonywanie kontroli ksiąg i dokumentów parafialnych oraz składanie do właściwych władz wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego przeciwko osobom zamieszkałym na terenie diecezji⁶⁸.

⁶¹ § 41 ust. 1 RegParaf.

⁶² § 41 ust. 3 RegParaf

⁶³ § 22 RegDiec.

⁶⁴ § 23 RegDiec.

⁶⁵ § 16 RZWK.

⁶⁶ § 17 RZWK.

⁶⁷ § 27 lit. d RegDiec.

⁶⁸ § 27 lit. e RegDiec.

Konsystorz jest naczelną władzą wykonawczą powoływaną przez Synod Kościoła i składa się w równej liczbie z duchownych i świeckich. Swoje czynności Konsystorz podejmuje przez Biuro Konsystorza, na czele którego stoi dyrektor posiadający odpowiednie doświadczenie prawnicze i administracyjne. Dodatkowo Konsystorz korzystać może ze wsparcia zewnętrznych firm audytorskich. Rola Konsystorza jest szczególnie silna w związku z jego rozlicznymi prerogatywami (wszczynanie postępowania dyscyplinarnego oraz kompetencje w zakresie spraw kadrowych i dyscyplinujących), czyniącymi z niego główny – obok Synodu – organ Kościoła. Zgodnie z § 70 ust. 1 pkt 1 i 15 ZPW do właściwości Konsystorza należy nadzór nad wszystkimi diecezjami i parafiami oraz rozstrzyganie odwołań od uchwał rad parafialnych i rad diecezjalnych. Konsystorz jest władzą służbową duchownych oraz świeckich członków rad parafialnych i rad diecezjalnych, posiada prawo ich zawieszenia w czynnościach w przypadku stwierdzenia zaniedbań lub uchybień, jak również rozwiązywania rady parafialnej lub rady diecezjalnej w razie stwierdzenia jej szkodliwej działalności, zaniedbań lub uchybień⁶⁹.

6. ZASADA KONCENTRACJI DANYCH OSOBOWYCH W FORMIE KSIĄG PARAFIALNYCH

Parafie przetwarzały przede wszystkim dane członków parafii, obejmujące przede wszystkim dane dotyczące tożsamości takich osób, stanu cywilnego⁷⁰, dane kontaktowe i zamieszkania, przynależności religijnej⁷¹ (aktualnej i przeszłej), przyjętych sakramentów, uczestnictwa w aktach religijnych, pełnionych urzędów, stanowisk i funkcji kościelnych, dane wyborcze (w tym dotyczące biernego i czynnego kościelnego prawa wyborczego) oraz dane dotyczące wnoszonych składek kościelnych⁷², darowizn i ofiar, a także obowiązku szkolnego (dotyczy uczestnictwa w lekcjach

⁶⁹ § 72 ZPW.

⁷⁰ Dotyczy to także zawarcia małżeństwa między osobami tej samej płci na podstawie prawa innego państwa w związku z tym, że zawarcie takiego małżeństwa stanowi usuwalną przeszkodę w zawarciu małżeństwa w świetle §§ 145 i 147 Pragmatyki Służbowej Kościoła.

⁷¹ Na przykład § 137 PragSłużb.

⁷² Ich wnoszenie w wysokości nie mniej niż 1% dochodu rocznego przez członka parafii, który został konfirmowany albo wstąpił do Kościoła i ukończył 18 lat, a nie został

religii). W szczególnych przypadkach, gdy dana osoba wносиła o podjęcie przez władze kościelne określonych czynności, np. otrzymania pomocy materialnej z uwagi na zły stan zdrowia⁷³, zwolnienia z obowiązku opłacania składek kościelnych⁷⁴ czy wydania dyspensy dotyczącej zawarcia małżeństwa przez osobę rozwiedzioną⁷⁵, przetwarzane mogły być także inne kategorie danych dotyczące stanu zdrowia, uzależnień, pobierania nauki, zatrudnienia czy posiadanego majątku i uzyskiwanych dochodów. W przypadku postępowania dyscyplinarnego, szczególnie wobec duchownych, przesłanką przetwarzania danych, w tym szczególnych kategorii danych (np. dotyczących przyczyn rozpadu małżeństwa duchownego), było przyjęcie przez daną osobę dobrowolnie złożonego zobowiązania do zachowania etosu związanego z wyznaniem ewangelickim.

Kluczowym w większości przypadków rozpoczęciem przetwarzania danych przez parafię jest przyjęcie Chrztu Świętego w obrządku luteranckim, które mogło nastąpić na podstawie zgody opiekunów prawnych w przypadku osoby niepełnoletniej lub przez pełnoletniego katechumena wyrażonej co najmniej 14 dni przed aktem chrzcielny⁷⁶. W celu zapewnienia pewności obrotu danymi dotyczyło to także Chrztu Świętego dokonanego w trybie nagłym, czyli poprzez osoby niebędące duchownymi w warunkach zagrożenia życia dziecka⁷⁷. Drugim pod względem częstotliwości zdarzeniem rozpoczynającym przetwarzanie danych przez parafie był akt konwersji, czyli wstąpienie do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego osoby ochrzczonej w innym Kościele chrześcijańskim⁷⁸, a trzecim

zwolniony z tego obowiązku przez radę parafialną, stanowi obowiązek prawnokościelny wynikający z § 248 PragSłużb oraz § 7 ust. 1 RegParaf.

⁷³ Por. § 5 ust. 1 RegParaf dotyczący prowadzenia przez parafie działalności diakonijnej, opieki i wsparcia osobom niepełnosprawnym, chorym, biednym, w podeszłym wieku i samotnym.

⁷⁴ § 7 ust. 2 RegParaf.

⁷⁵ Na przykład § 147 PragSłużb.

⁷⁶ § 70 ust. 2 PragSłużb.

⁷⁷ § 71 PragSłużb.

⁷⁸ Odrębnym przypadkiem jest przynależność do parafii ewangelicko-augsburskiej osób wyznania ewangelicko-reformowanego na podstawie § 2 ust. 1 RegParaf bez zmiany ich przynależności konfesyjnej. W tym zakresie stosowane są m.in. przepisy międzykościelnego porozumienia w tej sprawie: *Porozumienie o wzajemnym dopuszczaniu wiernych do czynnego*

– zmiana przynależności parafialnej wskutek zmiany miejsca zamieszkania lub wniosek o zmianę przynależności parafialnej bez zmiany miejsca zamieszkania za zgodą właściwych rad parafialnych⁷⁹. W tych przypadkach następowało to z inicjatywy osób, których dane dotyczą⁸⁰. Ustanie aktywnego przetwarzania danych, czyli ograniczenie się w praktyce do przechowywania danych w celach archiwalnych, następowało zwyczajowo wskutek zmiany miejsca zamieszkania, wystąpienia z Kościoła lub śmierci. Przetwarzanie danych następowało w przypadkach określonych przez prawo kościelne, np. w związku z oceną dopuszczalności kandydata na rodzica chrzestnego⁸¹, rejestracją zawarcia związku małżeńskiego⁸², rozpoznawania zasadności wydania dyspensy umożliwiającej ślub kościelny, gdy jeden z nupturientów jest rozwodnikiem⁸³, czy organizacji pogrzebu i rejestracji uprawnienia do dysponowania grobem⁸⁴.

Zgodnie z § 159 ust. 1 PragSłużb zbiory danych osobowych w parafiach występowały przede wszystkim w formie tzw. ksiąg, za których prowadzenie odpowiedzialny był proboszcz lub administrator. Były to (i nadal są) w odniesieniu do osób żywych i zmarłych:

- a) księgi metrykalne: Księga Urodzeń i Chrzta, Księga Ślubów, Księga Zgonów i Pogrzebów;
- b) zbiory dokumentów parafialnych: Kartoteka Parafialna, Księga Konfirmantów, Księga Wstąpień i Wystąpień, Księga Zapowiedzi Małżeńskich, Księga Odwiedzin i Komunii Domowych, Księga Ogłoszeń Parafialnych, Dziennik Podawczy, księgi pomocnicze dla zgłaszanych Chrzta, ślubów, pogrzebów, modlitw przyczynnych i wspomnień, Kronika Parafialna, protokoły wstąpień i wystąpień, odpisy metryk Chrzta, poświadczenia albo kopie wydanych odpis-

korzystania z praw i obowiązków wynikających z udziału w życiu Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego i Ewangelicko-Reformowanego z 22 lutego 2012 roku, [w:] Marcin Hintz, Michał Hucal (red.). 2018. *Ewangelickie Prawo Kościelne 1918-2019. Zbiór tekstów prawnych Kościołów ewangelickich w Polsce*, 321-322. Warszawa: Wydawnictwo ChAT.

⁷⁹ § 2 ust. 2 RegParaf.

⁸⁰ Por. § 2 ust. 3 i 4 RegParaf.

⁸¹ § 74 lit. e, f, g PragSłużb.

⁸² § 128 PragSłużb.

⁸³ § 147 PragSłużb.

⁸⁴ § 156 PragSłużb.

sów metryk Chrzłów z zaznaczeniem celu wydania, karty zgonów, dyspensy na ślub wyznaniowo mieszany i osób rozwiedzionych, zaświadczeń Urzędu Stanu Cywilnego stwierdzających brak przeszkód zawarcia małżeństwa;

- c) dokumentacja cmentarna: Księga Cmentarna z zaznaczonymi prologatami grobów oraz zgody na postawienie pomników;
- d) dokumentacja finansowa⁸⁵;
- e) Pragmatyka Służbowa regulowała także szczegółowo zasady prowadzenia ksiąg parafialnych, dokonywania wpisów i odpisów w zależności od jej rodzaju, a także wymóg opatrywania ich pieczęciami i podpisami proboszcza⁸⁶.

7. ZASADA INDYWIDUALNEJ ODPOWIEDZIALNOŚCI PROBOSZCZA

W związku z tym, że przetwarzanie danych następuje przede wszystkim w parafiach, a przetwarzanie danych przez inne jednostki organizacyjne Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego ma – co do zasady – charakter wtórny do działalności parafialnej, to księgi parafialne stanowią w perspektywie historycznej i obecnie centrum przetwarzania danych osobowych. Również przynależność do Kościoła jest zdefiniowana poprzez przynależność do jego parafii⁸⁷. Z tego powodu, mimo stosowanej powszechnie w ewangelickim prawie kościelnym zasady współdziałania organów kościelnych, odpowiedzialnością za parafialne przetwarzanie danych osobowych obarczono prawie wyłącznie proboszcza lub administratora⁸⁸, powoływanego w jego miejsce przez Konsystorz w szczególnych przypadkach⁸⁹. Podyktowane jest to jego rolą duszpasterską, jako „pasterza” swojej Parafii, duchownego zwierzchnika parafii i wszystkich

⁸⁵ § 159 ust. 3 PragSłużb.

⁸⁶ §§ 164, 166-172 PragSłużb.

⁸⁷ § 2 RegParaf.

⁸⁸ § 158 PragSłużb.

⁸⁹ Administrator Parafii powoływany jest, gdy dotychczasowy proboszcz nie może już pełnić swojego urzędu, a parafia nie dokonała jeszcze wyboru nowego proboszcza. W parafiach, które nie mogą pozwolić sobie na utrzymanie proboszcza w pełnym wymiarze czasu, funkcja administratora parafii może występować bezterminowo przez wiele lat.

duchownych parafialnych⁹⁰. Przepisy obowiązujące przed wejściem w życie RODO formułowały tę odpowiedzialność w § 24 ust. 1 i 4 jako „administrowanie Parafią”, „reprezentowanie Parafii na zewnątrz”, „prowadzenie kancelarii parafialnej” oraz „przydzielanie pracy” i „kontrolowanie pracy” wszystkich duchownych i świeckich pracowników parafii. Ciążył na nim także obowiązek umożliwienia wikariuszowi, czyli duchownemu, który pod jego kierownictwem przygotowuje się do możliwości pełnienia w przyszłości stanowiska proboszcza lub administratora, „poznania zasad prowadzenia ksiąg metrykalnych i innych zapisów osobowych w Parafii”⁹¹. Podobny obowiązek dotyczy także przygotowania diakonów, którzy również pracują w kancelarii parafialnej⁹².

Rada Parafialna, organ kolegialny złożony z osób świeckich – pochodzących z wyborów bezpośrednich przez Zgromadzenie Parafialne⁹³ – i miejscowych duchownych, zobowiązana była natomiast do prowadzenia Księgi Protokołów Rady Parafialnej, Komitetu Parafialnego, Prezydium Rady Parafialnej i Zgromadzeń Parafialnych, czyli organów kolegialnych parafii, ale przetwarzanie danych w nich miało charakter marginalny⁹⁴. Wyjątkiem od jednoosobowej odpowiedzialności proboszcza były także sporadyczne okresy między odejściem jednego a przyjściem drugiego proboszcza, gdy wszystkie księgi parafialne przejmowane były przez Radę Parafialną i Komisję Rewizyjną w obecności delegata Rady Diecezjalnej⁹⁵.

Przetwarzanie danych przez parafie związane jest także z ich współpracą z duszpasterstwami środowiskowymi, powołanymi w celu zapewnienia opieki duszpasterskiej w szczególnych warunkach (Wojsko Polskie, Straż Graniczna, więzienia i areszty, ośrodki akademickie). Również w tym przypadku szczególna odpowiedzialność spoczywa na proboszczu, tak w zakresie przyjmowania danych dotyczących kontaktów duszpasterskich poza parafią z jej członkami⁹⁶, jak również przekazywania na żądanie lub z własnej inicjatywy duszpasterzom środowiskowym pisemnych

⁹⁰ § 24 ust. 1 PragSłużb.

⁹¹ § 31 lit. d PragSłużb.

⁹² § 36 ust. 2 PragSłużb.

⁹³ § 20 ust. 1 PragSłużb.

⁹⁴ § 159 ust. 2 PragSłużb.

⁹⁵ § 159 ust. 4 PragSłużb.

⁹⁶ § 43 ust. 3 PragSłużb.

informacji o parafianach, przebywających np. w wojsku, szpitalach lub więzieniach⁹⁷. Obowiązki w tym zakresie zostały wzmocnione wymogiem zachowania rzetelności i kryterium dobra członka Parafii⁹⁸. Podobnie w przypadku dokonania aktu kościelnego (Chrzest Święty, ślub kościelny, pogrzeb) względem członka parafii w innej parafii na duchownym ciążył obowiązek przesłania do Parafii macierzystej odpisu pełnego z księgi metrykalnej⁹⁹.

8. ZASADA SZCZEGÓLNEJ OCHRONY REJSTRÓW WYBORCZYCH

Jedynym z kluczowych celów przetwarzania danych osobowych przez parafie i diecezje jest zapewnienie rzetelności wyborów do władz kościelnych, co stanowi nie tylko wymóg prawa wewnętrznego podlegający ochronie z uwagi na autonomię Kościoła, ale wynika także z doktryny teologicznej Kościoła afirmującej tzw. powszechne kapłaństwo wierzących. W tym celu rada parafialna jest zobowiązana do prowadzenia listy wyborców, czyli członków parafii posiadających czynne prawo wyborcze¹⁰⁰. Sporządzenie lub aktualizacja listy wyborców następuje w terminie do 1 marca każdego roku, jak również nie później niż na 2 tygodnie przed planowanym terminem wyborów proboszcza, proboszcza pomocniczego, rady parafialnej i delegatów do synodu diecezjalnego. Oprócz przynależności konfesyjnej i miejsca stałego zamieszkania zasadnicze znaczenie ma w takim przypadku przetwarzanie danych dotyczących regularności i wysokości opłacanych składek kościelnych, jak również karalności wyrokiem dyscyplinarnym przez sąd kościelny¹⁰¹. Wyborcy spełniający takie kryteria zostają zamieszczeni na liście wyborców obejmującej imię i nazwisko, datę urodzenia i adres, zgodny z ewidencją w kartotece parafialnej¹⁰², jak również są uprawnieni do wyrażenia zgody na zamieszczenie na liście kandydatów¹⁰³, również podlegającej zatwierdzeniu przez radę parafialną.

⁹⁷ § 44 PragSłużb.

⁹⁸ § 45 PragSłużb.

⁹⁹ § 161 PragSłużb.

¹⁰⁰ § 9 ust. 1 RegParaf.

¹⁰¹ § 9 ust. 5 RegParaf.

¹⁰² § 9 ust. 3 RegParaf.

¹⁰³ § 24 ust. 2 RegParaf.

Osoby, które zostały lub nie zostały zamieszczone na liście wyborców lub kandydatów, mogą zgłosić odpowiedni sprzeciw, który w przypadku zasadności powinien zostać uwzględniony przez radę parafialną¹⁰⁴. W procesie tym istotną rolę odgrywa rada diecezjalna tak z uwagi na procedurę zatwierdzania listy wyborców, jak i wyników wyborów¹⁰⁵. Przepisy kościelne szczegółowo określały zasady sporządzania i przekazywania protokołów zawierających dane osobowe, jak również ich kontroli¹⁰⁶.

ZASADY SZCZEGÓLNE KOŚCIOŁA EWANGELICKO-AUGSBURSKIEGO DOTYCZĄCE PRZETWARZANIA DANYCH KADROWYCH

Kluczowe dla funkcjonowania Kościoła jest realizowanie przez niego – zgodnie z jego doktryną teologiczną oraz zasadą autonomii wewnętrznej – polityki kadrowej względem duchownych oraz osób, których świadczona praca jest bezpośrednio związana z realizacją nauczania kościelnego. Należy zastrzec, że w stosunku do duchownych i osób przygotowujących się do takiej posługi, nie stosuje się, co do zasady, przepisów prawa pracy, bowiem prawo krajowe i międzynarodowe pozostawia je uznaniu związku wyznaniowego¹⁰⁷. Zgodnie z obowiązującą w 2016 r. Pragmatyką Służbową KEA w RP duchowny zostaje wpisany na listę księży albo diakonów prowadzoną przez Konsystorz¹⁰⁸, które to rejestry wraz z aktami personalnymi duchownych, przechowywanymi przez Biuro Konsystorza, stanowią kluczowe kadrowe zbiory danych osobowych Kościoła. Zakres przetwarzania danych duchownych Kościoła oraz osób przygotowujących się do ordynacji był szeroki z uwagi na wieloaspektowość relacji między duchownym a Kościołem Ewangelicko-Augsburskim. Oprócz czynności związanych z przyjęciem na okres kandydacki, dopuszczeniem do ordynacji, przystępowaniem do egzaminów kościelnych i wykonywaniem warunków tzw. wokacji, czyli *sui generis* umo-

¹⁰⁴ § 9 ust. 4 RegParaf.

¹⁰⁵ Por. § 20 ust. 1 oraz § 25 ust. 2 RegParaf.

¹⁰⁶ §§ 26-30 RegParaf.

¹⁰⁷ Por. Hucał 2018c, 205-220.

¹⁰⁸ § 6 ust. 6 PragSłużb.

wy między duchownym a parafią zatwierdzonej przez Konsystorz, dane przetwarzane (w tym przekazywane między jednostkami organizacyjnymi Kościoła) były także w związku z urlopami duchownych, dłuższymi wyjazdami służbowymi, funkcjonowaniem Funduszu Socjalnego i wymogiem okresowych badań lekarskich¹⁰⁹.

W przypadku studentów teologii i absolwentów teologii, którzy zamierzali przystąpić do służby kościelnej, stosowano szereg przepisów dotyczących uczestnictwa w kursach przygotowawczych, praktykach i samego okresu kandydackiego¹¹⁰. W zakresie danych niezbędnych do przystępowania do egzaminów kościelnych (*pro venia concionandi*¹¹¹, *pro ministerio*¹¹², nauczania kościelnego w szkołach i punktach katechetycznych¹¹³) wymagano przedstawienia, m.in. odpisów aktu urodzenia, aktu Chrztu, świadectwa konfirmacji, świadectwa zdrowia, szeregu opinii (proboszcza parafii, z której kandydat pochodził, duszpasterza akademickiego, dyrektora kościelnej jednostki kształcenia ustawicznego, egzaminatora lub wizytatora, biskupa diecezjalnego) oraz zaświadczeń i protokołów (o odbyciu seminarium organizowanego przez jednostkę kształcenia ustawicznego, o odbytych praktykach kościelnych i wikariatach, przeprowadzonej katechezie), jak również dyplomu ukończenia studiów i pracy magisterskiej¹¹⁴. Dokumenty i dane te przetwarzał przede wszystkim Konsystorz Kościoła na podstawie upoważnienia wynikającego z przepisów prawa kościelnego.

Prawo wewnętrzne stawiało także przed duchownymi dodatkowe obowiązki związane z reputacją urzędu i potrzebą zachowania porządku kościelnego. Zgodnie z § 151 ust. 1 PragSłużb duchowny (jak również studenci i absolwenci teologii, jeśli zamierzali podjąć służbę duchownego) obowiązany był przed zawarciem związku małżeńskiego uzyskać pisemne zezwolenie Biskupa Kościoła. Dodatkowo dane dotyczące zawartego małżeństwa były przetwarzane tak w celach kadrowych, jak i zabezpieczenia socjalnego (Fundusz Socjalny). Pod rygorem skreślenia z listy duchow-

¹⁰⁹ § 204-207 PragSłużb; por. szerzej: Filak 2018, 141-155.

¹¹⁰ §§ 208, 212, 217-234 PragSłużb.

¹¹¹ § 237 ust. 1 PragSłużb.

¹¹² § 238 ust. 1 PragSłużb.

¹¹³ § 239 ust. 1 PragSłużb.

¹¹⁴ § 237 ust. 2, § 238 ust. 2, § 239 ust. 3 PragSłużb.

nych Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego lub niedopuszczenia do ordynacji nie mogli także zawierać małżeństwa z osobą przynależącą do innego Kościoła, jeśli nie pozostawał on z Kościołem Ewangelicko-Augsburskim w RP we wspólnocie ołtarza i ambony¹¹⁵. Kościół przetwarzał zatem także dane dotyczące wyznania małżonka duchownego, a odmowa ich udostępnienia mogła stanowić podstawę do skreślenia z listy duchownych. Również w przypadku rozwodu duchownego (nawet bez wstępowania w nowy związek małżeński) zasady przetwarzania danych były inne niż dla pozostałych członków Kościoła, szczególnie pod względem zakresu danych, Biskup Kościoła i Rzecznik Dyscyplinarny musieli bowiem rozpoznać (przede wszystkim pod względem etycznym), czy duchowny powinien pozostawać na dotychczasowym stanowisku lub piastować urząd duchowny¹¹⁶. Specyficzne reguły dotyczyły także spraw opieki duszpasterskiej nad rodziną duchownego w przypadku śmierci duchownego¹¹⁷, jak również prawa do korzystania przez nich ze służbowego mieszkania zastępczego¹¹⁸. Odrębnie od wyborów tzw. świeckich członków władz kościelnych uregulowany został proces przetwarzania danych kandydatów na stanowiska duchowne w Kościele¹¹⁹.

Co do służby osób niebędących duchownymi stosowanie odpowiednich przepisów zależne było od formy prawnej takiej służby. W przypadku osób zatrudnionych na podstawie umowy o pracę zastosowanie na gruncie prawa kościelnego miał § 246 ust. 1 PragSłużb, stanowiący, że prawa i obowiązki świeckich pracowników kościelnych regulują państwowe przepisy dotyczące stosunku pracy, przy czym poszczególne władze kościelne we własnym zakresie mogą wobec świeckich pracowników stosować własne regulaminy pracy. Co do zasady jednak nie stosuje się względem pracowników przetwarzania danych dotyczących ich przekonań religijnych ani wymogów co do przestrzegania etosu wynikającego z wyznania ewangelicko-augsburskiego. Inna sytuacja ma miejsce w przypadku tzw. świeckich członków władz kościelnych, czyli osób piastujących swój

¹¹⁵ § 151 ust. 2 PragSłużb.

¹¹⁶ § 151 ust. 3 PragSłużb.

¹¹⁷ § 157 PragSłużb.

¹¹⁸ § 51 ust. 3 RegParaf.

¹¹⁹ Por. wybór proboszcza i proboszcza pomocniczego, wymagający także bezpośredniego przetwarzania danych przez Konsystorz: § 46 RegParaf.

mandat na podstawie wyboru przez okres kadencji określonej prawem kościelnym. Należy zaznaczyć, że pojęcie władzy kościelnej odnoszące się do tak definiowanej grupy osób zawężone jest do niektórych organów parafii (rada parafialna), diecezji (synod diecezjalny, rada diecezjalna), diakonatów i władz naczelnych całego Kościoła (Synod Kościoła, Rada Synodalna, Konsystorz)¹²⁰. W ich przypadku zakres przetwarzanych danych może obejmować szerszy zakres danych z uwagi na to, że stosuje się do nich przepisy dyscyplinarne Kościoła oraz wymóg posiadania biernego prawa wyborczego, czyli m.in. kryterium wyznaniowe¹²¹. Do przetwarzania danych osobowych dochodzi także w procesie uzyskiwania absolutorium¹²², jak również stwierdzenia utraty mandatu¹²³ i przy okazji czynności nadzorczych władzy przełożonej¹²⁴.

Kolejną grupę stanowią osoby niebędące pracownikami ani członkami władz kościelnych, a pełniące określone urzędy, stanowiska lub funkcje kościelne z powołania lub wyboru. Należy do nich stosować *per analogiam* przepisy dotyczące tzw. świeckich członków władz kościelnych, przy czym nie stosuje się do nich ochrony wynikającej z kadencyjności mandatu, jeśli prawo kościelne nie określa takiej kadencji. Możliwe jest także zastosowanie szczególnego uregulowania w tym zakresie. Dla przykładu, w przypadku członków Ewangelickiej Komisji Wspólnej Ochrony Danych Osobowych, czyli organu nadzoru działającego na podstawie art. 91 ust. 1 RODO, niebędącymi jednocześnie władzą kościelną w rozumieniu ZPW, w ewangelicko-augsburskim prawie kościelnym stosuje się odrębne zasady powoływania i odwoływania, zgodne z wymogami rozdziału VI RODO – „Niezależne organy nadzorcze”.

¹²⁰ Por. § 10 ust. 1 ZPW.

¹²¹ Por. § 242 lit. b oraz § 247 PragSłużb; należy zauważyć, że co do zasady nie stosuje się do nich wymogu zachowania etosu wynikającego z wyznania ewangelicko-augsburskiego (por. § 265 PragSłużb dotyczący zakresu odpowiedzialności dyscyplinarnej); w zakresie przetwarzania danych dotyczących kosztów podróży i diet por. § 244 PragSłużb.

¹²² Por. § 12 ust. 2 lit. e RegParaf.

¹²³ § 31 ust. 4-5 RegParaf.

¹²⁴ Np. § 35 RegParaf.

PODSUMOWANIE

Przyjęcie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej nr 2016/679, jego wejście w życie w dniu 24 maja 2016 r., a następnie rozpoczęcie jego stosowania ukształtowało nowe ramy działalności Kościołów i innych związków wyznaniowych w zakresie przetwarzania i ochrony danych osobowych. Nowym i fundamentalnym pojęciem, które w związku z tym wprowadzono, były szczegółowe zasady ochrony danych osobowych. W polskiej wersji językowej RODO przyjęto – odbiegające od większości pozostałych wersji językowych – określenie „szczełółowe” zamiast „kompleksowe”, co wydaje się błędne, choć również wersja niemiecka wzbudza podobne kontrowersje. W tej sytuacji ostrożność nakazuje potrzebę uwzględnienia w ocenie regulacji wewnętrznych obu możliwych wersji językowych. Szczególną uwagę doktryny prawa, jak również instytucji publicznych, budzi kwestia tego, czy Kościoły i inne związki wyznaniowe stosowały przed wejściem w życie RODO zasady ochrony danych osobowych spełniające te kryteria. Przedstawiony porządek wewnętrzny Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP wskazuje na funkcjonowanie w nim szeregu fundamentalnych zasad regulujących przetwarzanie i ochronę danych osobowych, takich jak: legalizmu, dokładności, poprawności i czytelności danych, poufności, staranności i bezpieczeństwa przechowywania danych, podwójnej kontroli prawidłowości przetwarzania przez niezależne organy wewnętrzne i władzę przedłożoną. Znaleźć wśród nich można tak reguły ogólne, jak i szczełółowe. Tworzyły one łącznie kompleksowy system, który był wystarczający dla poprzedzającego RODO stanu prawnego i faktycznego. Niewątpliwie odbiegał on pod względem niektórych uprawnień osoby – której dane dotyczą, systemu nadzoru oraz nomenklatury od przepisów RODO, co spowodowało potrzebę dostosowania tych zasad. Nastąpiła ona 7 kwietnia 2018 r. z przyjęciem przez Synod Kościoła szeregu nowelizacji prawa kościelnego, a następnie 23 kwietnia 2018 r. przez Radę Synodalną odrębnego, nowego aktu prawa wewnętrznego, jakim jest Regulamin Ochrony Danych Osobowych Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej.

BIBLIOGRAFIA

- Bielak-Jomaa Edyta, Dominik Lubasz (red.). 2018. *RODO. Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Cebula, Jakub. 2017. *Prawo Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. Komentarz*. Warszawa: C.H. Beck.
- Dmochowska, Anna, Aleksandra Piotrowska. 2018. *Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz*. Warszawa: C.H. Beck.
- Fajgielski, Paweł. 2018. *Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Filak, Agnieszka. 2018. „Charakter prawny służby duchownego w Kościele Ewangelicko-Augsburskim w Rzeczypospolitej Polskiej”. *Studia z Prawa Wyznaniowego* 21: 141-155.
- Filak, Agnieszka. 2019. „Nowe regulacje ochrony danych osobowych w Kościele Ewangelicko-Augsburskim w RP”. W: *Prawo do prywatności w kościołach i innych związkach wyznaniowych. Od tajemnicy duszpasterskiej do ochrony danych osobowych*, red. Tadeusz J. Zieliński, Michał Hucal, 117-143. Warszawa: Wydawnictwo ChAT.
- Hintz, Marcin, Hucal Michał. 2008. *Wielowymiarowość ewangelickiego prawa kościelnego. Analiza porównawcza i teologiczno-prawna*. Warszawa: Wydawnictwo ChAT.
- Hucal, Michał. 2012 *Wolność sumienia i wyznania w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*. Warszawa: C.H. Beck.
- Hucal, Michał. 2017. „Ochrona danych osobowych w związkach wyznaniowych w świetle unijnego rozporządzenia nr 2016/679”. *Studia z Prawa Wyznaniowego* 20: 185-222.
- Hucal, Michał. 2018a. „Ochrona danych osobowych w Kościele Ewangelicko-Augsburskim w RP a wymogi unijnego rozporządzenia nr 2016/679”. W: *Kościół Ewangelicko-Augsburski w relacjach z Państwem. Aspekty ustrojowe i prawne*, red. Michał Hucal, Agnieszka Filak. Warszawa: Aspra-JR.
- Hucal, Michał. 2018b. „Orzecznictwo sądów administracyjnych w sprawach dotyczących przetwarzania danych osobowych przez związki wyznaniowe”. *Przebieg Prawa Wyznaniowego* 10: 5-24.
- Hucal Michał. 2018c. „Wybrane zagadnienia dotyczące pozycji prawnej duchownego w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka”. *Studia z Prawa Wyznaniowego* 21: 205-220.
- Hucal, Michał. 2019. „Reforma ochrony danych osobowych w Kościołach mniejszościowych w Polsce: projekt regulacji wewnętrznych i wspólnego organu nadzoru”. W: *Prawo do prywatności w kościołach i innych związkach wyzna-*

- niowych. Od tajemnicy duszpasterskiej do ochrony danych osobowych*, red. Tadeusz J. Zieliński, Michał Hucał. Warszawa: Wydawnictwo. ChAT.
- Kroczek, Piotr. 2018. „Kilka uwag dotyczących Dekretu KEP z 13 marca 2018 roku w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim na podstawie przypadku przedszkola”. *Annales Canonici* 14: 11-14.
- Litwiński, Paweł (red.), Paweł Barta, Dominika Dörre-Kolasa. 2018. *Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz*. Warszawa: C.H. Beck.
- Litwiński, Paweł (red.), Paweł Barta, Maciej Kawecki. 2018. *Rozporządzenie UE w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i swobodnym przepływem takich danych. Komentarz*. Warszawa: C.H. Beck.
- Lukańko, Bernard. 2019. *Kościelne modele ochrony danych osobowych*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Mazurkiewicz, Piotr. 2016. „Ochrona danych osobowych w Kościołach i związkach wyznaniowych w świetle Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych)”. W: *Ochrona danych osobowych w Kościele*, red. Stanisław Dziekoński, Piotr Drobek. Warszawa: Wydawnictwo UKSW.
- Mezglewski, Artur. 2016. „Perspektywa i zakres implementacji nowych przepisów Unii Europejskiej dotyczących przetwarzania danych osobowych przez związki wyznaniowe”. W: *Ochrona danych osobowych w Kościele*, red. Stanisław Dziekoński, Piotr Drobek. Warszawa: Wydawnictwo UKSW.
- Sakowska-Baryła, Marlena (red.). 2018. *Ogólne rozporządzenie o ochronie danych osobowych. Komentarz*. Warszawa: C.H. Beck.
- Sobczyk, Paweł. 2010. „Ograniczenia praw podmiotów ze względu na przetwarzanie danych osobowych dotyczących przekonań religijnych i przynależności wyznaniowej”. *Studia z Prawa Wyznaniowego* 13: 155-157.
- Walencik, Dariusz. 2013. „Przetwarzanie danych osobowych przez związki wyznaniowe a uprawnienia Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych”. *Forum Prawnicze* 16: 8-23.
- Walencik, Dariusz. 2019. „Dekret ogólny Konferencji Episkopatu Polski w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim”. W: *Prawo do prywatności w kościołach i innych związkach wyznaniowych. Od tajemnicy duszpasterskiej do ochrony danych osobowych*, red. Tadeusz J. Zieliński, Michał Hucał, 15-48. Warszawa: Wydawnictwo ChAT.

Zajac, Paweł 2018. „RODO a Kościół Katolicki w Polsce. Określenie zakresu działalności Unii Europejskiej”. *Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich* 31: 61-75.

DETAILED OR COMPREHENSIVE RULES FOR THE PROTECTION
OF PERSONAL DATA BEFORE THE ENTRY INTO FORCE
OF THE GDPR ON THE EXAMPLE OF THE EVANGELICAL CHURCH
OF THE AUGSBURG CONFESSION IN POLAND

Summary

Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, (General Data Protection Regulation, henceforth: GDPR) has a much greater impact on churches and other religious organizations than the previously applicable Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of persons with regard to the processing of personal data and the free movement of such data, implemented into the Polish legal order in the form of the Act of 29 August 1997 on the protection of personal data. In accordance with Article 91 para. 1 GDPR, churches and other religious organizations which at the time of entry into force of the Regulation, i.e. on 24 May 2016, applied comprehensive rules for the protection of individuals with regard to the processing of data may continue to apply them if they have been adapted to the GDPR.

However, comparison of the Polish version of Article 91 GDPR with its English equivalent gives rise to serious doubts. Instead of the adjective “kompleksowy”, which seems to be a more accurate equivalent of “comprehensive” occurring in the English text, the term “szczegółowy” [detailed] is used. As a consequence, in the current law of the European Union states, two different terms are applied in the same contexts, depending on the language: “detailed rules” or “comprehensive rules”. In this situation, uniform application of law is a difficult task.

The present article also provides a detailed analysis of the provisions for the protection of personal data adopted in the legal order of the Evangelical Church of the Augsburg Confession in Poland. The provisions under discussion serve as an example of the regulations followed by churches and other religious organizations before the introduction of the GDPR. The choice of the Evangeli-

cal Church of the Augsburg Confession is motivated by the fact that it is one of the biggest churches in Poland and its relations with the state – as in the case of 14 other religious organizations – are defined by a separate act.

Key words: personal data protection; the Evangelical Church of the Augsburg Confession; GDPR; churches and other religious organizations; detailed rules; comprehensive rules

Thumaczenie: Daria Bębeniec